בעזרת השם יתברך

פרק פג

מטות

אין דעם פרק ווערט ערקלערט:

יעדע באַשעפעניש איז באַשאַפן געוואָרן פאַר דעם צורך פון די וועלט, און דעריבער טאָר מען זיי נישט פאַרשעמען און אַוודאי נישט אומברענגען, און אַ מעשה פון זוהר. - אויך די גראָזן און שפּראָצונגען טאָר מען נישט שעדיגן, און אַוודאי דאַרף מען היטן דעם כבוד פון דעם חבר. - די שטראָף פאַר פאַרשעמען תלמידי חכמים. - דער אויבערשטער האָט ליב די מענטשן וואָס זענען עוסק אין לימוד התורה און אין גמילות חסדים.

❖

דער **"פרי-מגדים"** ז"ע, שרייבט: "קב הישר", א לעבנס-וויכטיג ספר, וואס היילט די נשמה און גוף. אלע זיינע ווערטער זענען דורכגעטראכט און מוסר. עס העלפט סיי דעם תלמיד חכם און סיי דעם דורכשניטלעכן איד און פרויען".

אינהאלט
פון פרק פ״ג

א. אין דעם פרק ווערט ערקלערט: אַ מענטש זאל נישט מצער זיין קיין שום באשעפעניש בחינם ..... ה
ב. דער שלאנג בייסט נאר לויטן באפעל פון השי״ת ..... ה
ג. די אידן וואָס שיסן מיט פיילן און קוילן די עופות און חיות טמאות, ווען האָבן אַ גרויסן עונש ..... ו
ד. די סגולות פון די גראזן ..... ז
ה. מען זאל נישט מצער צו זיין קיין שום בריה אפילו קיין גראָז און קיין שפראָצונג וואָס אין זיי איז נישט פאַרהאַן קיין שום חיות ..... ט
ו. ווען א מענטש רעדט מיט גאוה און בזיון אַנטקעגן אַן אַנדערן מענטש, ווערט דער דיבור תיכף פאַרשריבן און אויסגעקריצט אין אַ בוך אויף דעם הימעל ..... י
ז. דער וואָס געט אַוועק זיין צייט פאַר גמילות חסד, און אין תורה, האָט השם יתברך אים ליב אויף דער וועלט און אויף יענע וועלט ..... י
ח. אַ שרעקליכע מעשה וועגן בזיון תלמיד-חכם [הוספה] ..... יב

❖ ❖ ❖

פרק פ״ג

אין דעם פרק ווערט דערקלערט: א מענטש זאל נישט מצער זיין קיין שום באשעפעניש בחינם

א. אחד מדרכי היראה, איינס פון די וועגן פון יראה איז, אַז מען זאָל נישט האַלטן פאַר גרינג קיין באַשעפעניש פון השם יתברך, און מען זאָל עס אומזינסט נישט מצער זיין, אַזוי ווי דער זוהר וואָרענט דערויף, דען אַלע באַשעפענישן זענען די ווערק פון השם יתברך, און אַלע באַשעפענישן דאַרף מען אויף די וועלט, און דערפאַר זאָל דער מענטש קיין שום באַשעפעניש נישט הרג׳נען אומזינסט, אפילו אַזאַ זאַך וואָס קען מזיק זיין מענטשן, איין שלאַנג אָדער איין שפין ווען זיי גייען זיך זייער וועג, און יאָגען נישט נאָך אַ מענטש צו הרג׳נען.

דער שלאנג בייסט נאר לויטן באפעל פון השי״ת

ב. ובא וראה, קום און זע, וואָס עס שטייט אין זוהר פרשת יתרו (דף ס״ח ע״ב) רבי אלעזר איז געגאַנגען אין וועג, און רבי חזקיה איז אויך געגאַנגען מיט אים, האָבן זיי דערזען איין שלאַנג, האָט רבי חזקיה זי געוואָלט הרג׳נען, האָט רבי אלעזר צו אים געזאָגט לאָז זי אפ און הרג׳ע זי נישט. האָט רבי חזקיה אים געפרעגט פאַרוואָס זאָל מען זי נישט הרג׳נען זי שעדיגט דאָך מענטשן, האָט רבי אלעזר אים געענטפערט, עס שטייט דאָך אין פסוק, ״אם ישוך הנחש בלא לחש״ וועט דען דער שלאַנג בייסן אַז מען באַפעלט נישט פון הימעל, דעם מענטש זאָלסטו בייסן און הרג׳נען, און אַזוי אויך ווי ער בייסט און הרג׳עט איז אַלץ לויט דעם באַפעל פון השם יתברך. אַזוי אויך טרעפט זיך אַמאָל אַ נס צו מענטשן דורך דעם שלאַנג, און אַלץ איז ביי השם יתברך אין די הענט, און אַלץ איז פון זיינע באַשעפענישן, און די וועלט

דאַרף זיי אַלע, אויב די וועלט וואָלט זיי נישט געדאַרפט, וואָלט השם יתברך זיי נישט באַשאַפן.

די אידן וואָס שיסן מיט פיילן און קוילן די עופות און חיות טמאות, וועלן האָבן אַ גרויסן עונש

ג. ועל כן בוודאי, דערפאַר, טאָר דער מענטש נישט מצער זיין און נישט מבזה זיין קיין שום באַשעפעניש, און דערפאַר די אידן וואָס שיסן מיט פיילן און קוילן די עופות און חיות טמאות כאָטש ווען זיי דאַרפן גאָרנישט דען זיי טאָרן דאָך עס נישט עסן, נאָר פון וועגן זיך צו לערנען שיסן און הרג'נען אומזינסט די לעבעדיגע באַשעפענישן, די וועלן האָבן אַ גרויסן עונש, און דאָס איז נישט די וועגן פון די בעלי רחמנות צו טאָן אַ רעה אומזינסט צו אַ באַשעפעניש, און אפילו נישט צו בוימער און קרייטיכער און אַנדערע זאַכן וואָס וואַקסן אויף דער ערד, ווייל די אַלע זענען באַשאַפן געוואָרן ווייל די וועלט דאַרף זיי.

ד. ובוא וראה, קום און זע, וואָס עס שטייט אי ן זוהר (פרשת יתרו דף פ׳ ע״א) רבי יוסי האָט געזאָגט, איינמאָל בין איך געגאַנגען אין וועג און מיין זון ר׳ חייא איז געווען מיט מיר, האָבן זיי געפונען אַ מענטש וואָס האָט געקליבן גראָז אין פעלד, האָב איך אים געפרעגט וואָס טויג דיר די בינטלעך קרייטיכער, האָט דער מענטש נישט אויפגעהויבן זיין קאָפּ און האָט מיר גאָרנישט געענטפערט, האָב איך אים נאָכאַמאָל געפרעגט, האָט ער מיר ווייטער נישט געענטפערט, האָב איך געזאָגט צו מיין זון רבי חייא, דער מענטש מוז זיין אָדער אַ נאַר, אָדער אַ טויבער, אָדער איז ער קלוגער פון אונז. בין איך געזעסן נעבן אים און האָב געזען אַז נאָך דעם וואָס ער האָט אנגעקליבן די קרייטיכער, האָט ער גענומען בלעטער פון וויין שטאָקן און האָט זיי באַדעקט.

ה. אמר האי גברא, האָט דער מענטש צו אונז געזאָגט, איך טראַכט איר זייט קלוגע לייט פון די אידן, און
די אידן זאָגען אַז זיי זענען קלוג, און ווען איך זאָל אויף אייך קיין רחמנות נישט האָבן וואָלט איר יעצט געוואָרן ווייט פון אַלע מענטשן אַזוי ווי איין אייביגער מצורע וואָס אַלע דערווייטערן זיך פון אים, ווייל איך האָב געזען איין קרייטעכץ האָט גענענט צו אייך און איז געגאַנגען אויף אייער גוף דערפון וועט איר מצורע ווערן אויף דריי טעג, נאָר איך וועל אייך זאָגען אַ רפואה, דאָס איר זאָלט עסן דעם קנאָבל וואָס וואַקסט אין דעם פעלד וועט איר געהיילט ווערן, איר זאָלט גאָרנישט זיין מצורע. האָבן מיר אַזוי געטאָן און געגעסן דעם קנאָבל, איך מיט מיין זון, און מיר זענען איינגעשלאָפן און שווייס איז געגאַנגען פון אונז עטליכע שעה. דערנאָך האָבן מיר זיך אויפגעכאַפּט, האָט דער מענטש צו אונז געזאָגט אייער באַשעפער איז מיט אייך געווען, און ער האָט אייך געהאָלפן וואָס איר האָט מיך געטראָפן, און איך האָב אייך געזאָגט די רפואה, ווען נישט וואָלט איר בוודאי געווען מצורע.

די סגולות פון די גראזן

ו. והוינא אזלין, זענען מיר געגאַנגען מיט אים, האָט ער צו אונז געזאָגט דאָס וואָס איך האָב מיין קאָפּ צו אייך
נישט אויפגעהויבן און האָב מיט אייך נישט גערעדט, דאָס איז ווייל איך בין זייער קלוג אין די קרייטיכער מער פון אַלע מענטשן וואָס זענען אין דעם דור און מיין פאָטער האָט מיך אויסגעלערנט די סגולות פון אַלע קרייטיכער, דערפאַר האָב איך נישט געקענט רעדן בשעת איך האָב די קרייטיכער געקליבן, און וואָס איר האָט געזען אַז איך האָב צוגעדעקט די קרייטיכער מיט בלעטער פון וויין שטאָק. דאָס איז ווייל צווישן די קרייטיכער איז פאַרהאַן אַ וואונדערליך קרייטיכץ וואָס איך דאַרף דאָס, ווייל אין מיין הויז איז פאַרהאַן איין אָרט וואָס אַ קוואַל איז דאָרט און דערויף שטייט אַ מיל, און פון דעם מיל גייט אַרויס אַ

מענטש מיט צוויי קעפּ און האַלט אַ בלויזע שווערד אין זיין האַנט און איז אונז מצער. דערפאַר האָב איך דאָס קרייטעכץ געקליבן. און גייט מיך נאָך וועט איר זען וואָס איך וועל דעם מענטש טאָן.

ז. עד דהוינא, ווי מיר זענען אַזוי געשטאַנען האָט דער מענטש זיך איינגעבויגען צו איין לאָך וואָס איז געווען אין דער ערד, און האָט גענומען קרייטעכץ און האָט אַריין געשטעקט אין דער לאָך אַריין. איז פון דער לאָך אַרויס אַ שלאַנג מיט אַ גרויסן קאָפּ, האָט דער מענטש גענומען אַ שטריק און האָט דעם שלאַנג געבונדן אַזוי ווי מען בינדט א ציגעלע, האָבן מיר מורא געהאַט, האָט ער געזאָגט האָט נישט קיין מורא און גייט מיך נאָך, ווי מיר זענען געקומען צו זיין הויז האָבן מיר געזען דאָס אָרט וואו די מיל איז געשטאַנען אָבער עס איז דאָרט געווען טונקל, האָט ער גענומען אַ ליכט און אָנגעצינדן, און האָט אונז אָנגעזאָגט איר זאָלט נישט מורא האָבן פון אַלץ וואָס איר וועט זען און איר זאָלט גאָרנישט רעדן, האָט ער אויף געבינדן דעם שלאַנג.

ח. וקשיר, און אויך אַ בינטל פון די קרייטעכץ וואָס ער האָט געהאַט, און האָט דאָס אָנגעטאָן אויפ׳ן קאָפּ פון שלאַנג, איז דער שלאַנג אַריין געגאַנגען אין אַ לאָך פון דעם מיל שטיין, האָבן מיר געהערט אַזאַ געשריי וואָס דאָס גאַנצע אָרט האָט געציטערט איבער דעם געשריי. האָבן מיר געוואָלט אַנטלויפן פון פּחד, האָט דער מענטש אָנגעכאַפּט אין אונזערע הענט און האָט אונז געזאָגט האָט נישט מורא קומט אַהער, דער ווייל איז די שלאַנג אַרויס געקומען פול מיט בלוט, האָט דער מענטש ווייטער גענומען פון די קרייטיכער, האָט ווייטער געמאַכט אַ בינטל און האָט דעם שלאַנג אָנגעטאָן אויפ׳ן קאָפּ, איז דער שלאַנג ווייטער אַריין געגאַנגען אין דעם לאָך פון דעם מיל שטיין, אין אַ קורצע צייט האָבן מיר געזען אַז פון דעם לאָך איז אַרויס אַ מענטש מיט צוויי קעפּ און דער שלאַנג ליגט אויף זיין נאַקען.

ט. אמר לן, און דער מענטש מיט די צוויי קעפּ האָט געזאָגט דאָס וואָרט זקיטא, ער האָט גערופן צו אַ קליין באַשעפעניש וואָס הייסט זקיטא וואָס די שלאַנג האָט מורא דערפון, דאָס די זקיטא זאָל פון אים די שלאַנג אַראָפּ טרייבן. דערנאָך האָט ער געזאָגט ער האָט אַ ביטער מזל וואָס ער איז געבוירין געוואָרן אויף דעם אָרט וואָס ער קען דאָ גאָרנישט טאָן מחמת די מאַכט פון דעם בעל הבית האָט זיך געשטאַרקט איבער אים, ווייל ער איז בקי אין קרייטיכער, און ער האָט געשריגען וויי וויי צו זיין מוטער וואָס האָט אים געפירט אויף אַזאַ אָרט. דערווייל איז דער מיל שטיין אויסגעריסן געוואָרן פון זיין אָרט און דער מענטש מיט די צוויי קעפּ און די שלאַנג זענען אַרויס געגאַנגען פון דעם לאָך, און זענעןביידע געפאַלן און געבליבן טויט.

מען זאל נישט מצער צו זיין קיין שום בריה אפילו קיין גראָז און קיין שפּראָצונג וואָס אין זיי איז נישט פאַרהאַן קיין שום חיות

י. אמר לן, האָט דער מענטש אונז געזאָגט דאָס איז דער כח פון די קרייטיכער וואָס איך האָב פאַר אייך געקליבן, און דערפאַר האָב איך מיט אייך נישט גערעדט אין די צייט אַז איר זענט געקומען צו מיר. האָט דער מענטש ווייטער געזאָגט, ווען די מענטשן זאָלן וויסן דאָס אַלץ וואָס השם יתברך האָט געפלאַנצט אויף דער ערד און אַלץ וואָס ווערט געפונען אויף דער ערד, וואָלטן זיי ערשט געוואוסט דעם כח און די חכמה פון זייער הער, נאָר השם יתברך האָט דערפאַר באַהאַלטן די חכמה פאַר די מענטשן, פון וועגן זיי זאָלן נישט האָבן קיין בטחון אין דער חכמה, און וועלן פאַרגעסן חס ושלום אין אים, און פון דעם אַלעמען קען זיך אַ מענטש לערנען און קען פאַרשטיין אַז ווען די אזהרה איז אַזוי גרויס נישט מצער צו זיין קיין שום בריה אפילו קיין גראָז און קיין שפּראָצונג וואָס אין זיין איז נישט פאַרהאַן קיין שום חיות, מכל שכן אַז מען טאָר נישט פאַרשעמן קיין מענטש וואָס זענען קינדער פון אברהם יצחק ויעקב.

ווען א מענטש רעדט מיט גאוה און בזיון אַנטקעגן אַן אַנדערן מענטש, ווערט דער דיבור תיכף פאַרשריבן און אויסגעקריצט אין אַ בוך אויף דעם הימעל

יא. ואף אם נותן, און ווען אפילו השם יתברך גיט אַ מענטשן עשירות און גוט׳ס געהער ער נאָך מער נזהר זיין ער זאָל נישט נוהג זיין קיין שום בזיון צו קיין שום מענטש, ווייל יעדער מענטש וואָס רעדט מיט גאוה און בזיון אַנטקעגן אַן אַנדערן מענטש, ווערט דער דיבור תיכף פאַרשריבן און אויסגעקריצט אין אַ בוך אויף דעם הימעל און די זינד איז אויסגעקריצט און געהיט ביז דער מענטש מוז דערפאַר ליידן אַ שווערן דין. און מכל שכן דער וואָס איז מבזה איין תלמיד חכם איז זיין עונש בוודאי אַ סאַך גרעסער, ווי עס שטייט אין זוהר (פרשת פקודי דף רמ״ז ע״ב) דאָס די מלאכים וואָס ווערן גערופן שרפים, די זענען ממונה צו שטראָפן דעם מענטש וואָס איז מבזה זיין חבר צו שטראָפן אים אויף דער וועלט און אויף יענער וועלט, און בפרט אַז אַ מענטש איז מבייש איין מענטש וואָס ער האָט פון אים געלערנט אפילו איין וואָרט תורה, אָדער ווען ער איז אפילו אים נישט נוהג קיין כבוד דעם שטראָפט מען בוודאי, און מכל שכן אַז די מלאכים שטראָפן צו דעם וואָס טוט זיך באַדינען מיט אַ תלמיד חכם, נאַר אויב ער ווייסט זיכער אַז דער תלמיד חכם האָט מוחל געווען אויף זיין כבוד.

דער וואָס געט אַוועק זיין צייט פאַר גמילות חסד, און אין תורה, האָט השם יתברך אים ליב אויף דער וועלט און אויף יענע וועלט

יב. וכל אדם צריך, און יעדער מענטש מוז זיך אַ ראיה נעמען פון השם יתברך וואָס ער איז דער מלך איבער אַלע מלאכים און האָט אונז אויס דערוועהלט בשעת ער האָט אונז אַרויס גענומען פון מצרים און האָט אונז גערופן בני בכורי ישראל, אַ געליבט פאָלק, און אַז די אידן טוען נישט זיין רצון און זענען תמיד

עוסק אין משא ומתן און אין די הנאות פון דער וועלט, וואָס פאַר אַ נחת רוח טוען זיי מיט דעם צום באַשעפער און נאָך מער ווען ער איז אפילו אַמאָל מתפלל און לייגט תפילין און ציצית און דאַווענט געשווינד און אין זיין האַרץ האָט ער מחשבות זרות, און נאָך דעם דאַווענען גייט ער תיכף עסן און טרונקען. אויף אַזאַ מענטש ווערט געזאָגט הרה עמל וילד שקר, ער טראָגט מידיקייט און געווינט פאלשקייט, און פלוצלינג קומט דער טויט אויף אים, און קיין שפייז האָט ער זיך נישט אָנגעגרייט, אָבער דער וואָס געט אַוועק זיין צייט פאַר גמילות חסד, און אין תורה לערנען דעמאָלסט האָט השם יתברך אים ליב אויף דער וועלט און אויף יענע וועלט, און ווען השם יתברך האָט ליב די צדיקים און רופט זיי איר זענט מיינע קינדער. מכל שכן אַז די מענטשן דאַרפן ליב האָבן די צדיקים, און דעמאָלטס וועט זיין זייער שכר פיל געטאָפּלט אויף עולם הזה און אויף עולם הבא אמן.

❖ ❖ ❖

הוספה לפרק פג

אַ שרעקליכע מעשה וועגן בזיון תלמיד-חכם

די מעשה האָט דער ציילט דער שפּעטערדיגער ירושלימר רב, דער גאון רבי אליהו דוד רבינוביץ תאומים זצ״ל, באַקאַנט מיטן נאָמען ״אדרת״ (ראשי תיבות: אליהו דוד רבינוביץ תאומים). און האָט וואָס דער ״אדרת״ דערציילט: דער רב פון הוראַדנא, הגאון ר׳ בנימין דיסקין זצ״ל, האָט אָנגעפירט די רבנות פון שטאָט מיט גרויס קלוגשאַפט און זיך פאַרשאַפט גרויס כבוד פון אַלע שטאָט-לייט, אַלע האָבן געהאַט גרויס דרך-ארץ פאַר׳ן רב און רעספּעקט. די מיטגלידער פונעם בית-דין פון שטאָט זענען שטענדיג געזעסן אין דעם רב׳ס הויז, און זיי האָבן געהאַט אַ באַזונדער צימער וואָס האט זיך געגרעניצט מיטן צימער פונעם רב.

אַלע שאלות און דיני-תורה פון שטאָט פלעגט מען פאָרלייגן פאַר דעם בית-דין, און טאָמער איז עס געווען אַ שווערער ענין ביי וועלכן דאָס בית-דין האָט זיך נישט געקענט אַליין באַשליסן, פלעגן זיי דאַן אַריינגיין צום רב, אַדורכרעדן זיך מיט אים און הערן זיין מיינונג, וועלכע איז געווען ביי זיי הייליג און טייער. אויסער די בית-דין מיטגלידער, פלעגט כמעט קיינער נישט קענען אַריינגיין צום רב, סיידן ווען דער בית-דין האָט אים דערויף ערלויבט און ווען זיי האָבן באַשלאָסן אַז נאָר דער רב קען דערויף ענטפערן.

איין טאָג האָט זיך דערנעענטערט צום רב׳ס הויז אַ שיינער אויסגעפּוצטער וואָגן פון וועלכן עס איז אַראָפּגעשטיגן אַן עלעגאַנט געקליידעטע פרוי, וואָס האָט געמאַכט אַ ווירדיגן איינדרוק. די פרוי האָט זיך פאָרגעשטעלט פאַרן בית-דין אַלס נישט קיין היגע, זי וואוינט אין פּרוסיע (אַ געגנט אין דייטשלאַנד) און צוליב זייער אַ וויכטיגן ענין איז זי געקומען אַהער, וועלכן זי קען עס נישט פאַרטרויען נאָר פאַר׳ן רב אַליין. דער רב איז געזעסן - ווי זיין שטייגער

- נעבן אַ טיש אָנגעלייגט מיט ספרים און זיך פאַרטיפט אין לערנען. די פרוי האָט זיך געשטעלט קעגנאיבער דעם טיש און מיט גרויס הכנעה געבעטן ערלויבעניש צו דערציילן וועגן וואָס זי איז אַהער געקומען. ערשטנס - האָט די פרוי געזאָגט - וויל זי לאָזן וויסן דעם רב, אַז כאָטש זי וואוינט איצט אין דייטשלאַנד, רעכט זי זיך צווישן די גאָר פרומע פון איר שטאָט, און איר שטוב פירט זיך בתכלית הכשרות, ווי עס קען גאָר בעסער נישט זיין. שטילערהייט האָט זי צוגעגעבן, אַז זי איז די טאָכטער פונעם מחבר פונעם מורא׳דיגן העצע-בוך ״נתיבות עולם״ פון וועלכן דער רב האָט שוין לאַנג געהערט.

וואָס פאַר אַ ספר איז עס געווען דער ״נתיבות עולם״? אין דער שטאָט לאָנדאָן איז פלוצלונג ערשינען אַ בוך אין פינף בענדער, וועלכער עס האָט אַרויסגעגעבן א משומד, אַ שונא ישראל, דער נאָמען פונעם בוך האָט ער גערופן ״נתיבות עולם״, דער דאָזיגער בוך איז געווען פול מיט פאַרדאָרבענע בלבולים און חרופים וגדופים אויף די תורה הקדושה, סיי אויף תורה שבכתב סיי אויף תורה שבעל פה, סיי אויף דעם אידישן פאָלק און סיי אויף דאָס גאַנצע אידישקייט. דער דאָזיגער בוך איז געשריבן געוואָרן אַזוי גיפטיק און מיט אַזאַ פאַרדאָרבענע און שענדליכע שפּראַך אַז עס האָט ממש צעשוידערט יעדן וואָס האָט עס געלייענט. דער דאָזיגער בוך איז געדרוקט געוואָרן אויף לשון-קודש און אויך אויף ענגליש און איז פאַרשפּרייט געוואָרן אין גאַנץ ענגלאַנד. באַלד נאָך זיין ערשינען, האָט עס שרעקליך אויפגערודערט און אויפגעקאָכט דאָס ענגלישן אידנטום, און זיי האָבן צונויפגערופן אַ גרויסע פאַרזאַמלונג אין דער אָנוועזנהייט פון דעם באַוואוסטן אידישן שתדלן און נגיד ר׳ משה מאָנטיפיאָרן, וועלכער האָט זיך דאַן געגרייט צו פאָרן קיין דמשק און זיך משתדל זיין ביי דער דאָרטיגער מאַכט אָפּצורופן דעם שענדליכן בלוט-בלבול וואָס עס האָט זיך דאָרטן פאַרפלאָנטערט און צוליב וועלכן פיל אידן האָבן געשמאַכט אין די טורמעס.

פון דמשק האָט דער שר ר׳ משה מאָנטיפיאָרי געזאָלט פאָרן קיין רוסלאַנד און זיך משתדל זיין ביים צאַר ניקאָלאַי ער זאָל אָפּרופן די שרעקלעכע גזירות וואָס זיי האָבן אויסצושטיין און לייכטער מאַכן די אידן דעם געפּלאָגטן לעבן וואָס זיי האָבן געלעבט אונטער זיין הערשאַפט. ביי דער דאָזיגער שטורעמדיגער פאַרזאַמלונג איז דער עולם געווען שרעקלעך אויפגעקאָכט, ווי אַזוי איינער וואָס געהערט צום אידישן פאָלק, קען האָבן אַזאַ האַרץ אַזוי צו דערנידערן און פאַרשמוצן דאָס אידישע פאָלק מיט זיין תורה. איז געבליבן אַז דער שר ר׳ משה מאַנטיפיאָרן, אויף זיין רייזע זאָל אויפזוכן אַזאַ איינעם וואָס האָט אַ געשליפענע פענע און פאַרמאָגט גרויסע ידיעות אין לערנען, ער זאָל זיך קענען אונטערנעמען און פאַרפאַסן אַ בוך וואָס זאָל אָפּרופן די אַלע פאַלשע בלבולים און אויפווייזן זייער לעכערליכקייט.

און דער דאָזיגער מחבר פונעם שרעקליכן שענדליכן בוך ״נתיבות עולם״ איז געווען דער פאָטער פון די פרוי וואָס איז איצט געשטאַנען אין צימער פון גאון ר׳ בנימין דיסקין זצ״ל און דערציילט איר לעבנס געשיכטע: מיין פאָטער - האָט די פרוי אָנגעהויבן צו דערציילן דעם רב - איז געווען אין זיינע יונגע יאָרן אַ מלמד דרדקי אין איינע פון די ליטווישע שטעטלעך פון וועלכן ער האָט געצויגן קוים אויף חיונה. מיטאַמאָל האָט זיך גענומען פאַרשפּרייטן קלאַנגען אַז דער דאָזיגער מלמד פירט זיך נישט ווי מ׳דאַרף אין פיל אידישע זאַכן. און כאָטש ער איז געווען אַ פעהיגער און טיכטיגער מלמד, האָבן די עלטערן אויפגעהערט שיקן זייערע קינדער צו לערנען ביי דעם דאָזיגן מלמד, אַזוי אַרום איז ער געבליבן ווי אויפן וואַסער, און נישט געהאַט אפילו אויף אַ שטיקל ברויט, האָט ער דאַן גענומען דעם וואַנדער שטעקן און זיך אַרויסגעלאָזט אויף דער גרויסער וועלט. די ערשטע צייטן האָט ער נאָך ווי עס איז אַריינגעוואָרפן אַמאָל אַ בריף אין שטוב, אָבער מיט דער צייט האָט זיך אויך דאָס אָפּגעשטעלט און די פאַמיליע

האָט נישט געוואוסט וואוהין ער איז פאַרפאַלן געוואָרן. עס זענען פאַרשפרייט געוואָרן קלאַנגען, אַז ער איז אַוועק קיין לאָנדאָן און דאָרטן זיך אָנגעקלעפּט צו די מיסיאָנען און ענדליך זיך אָפּגעשמדט. קיין קלאָרע זאַך האָט מען אָבער נישט געוואוסט. ווען עס איז אָבער ערשינען דער דאָזיגער בוך, איז באַלד קלאָר געוואָרן, אַז דער פאַרשוואונדענער מלמד, ער איז עס דער וועלכער האָט אַרויסגעגעבן דעם דאָזיגן מיאוסן פאַמפלעט.

מיין מוטער (די פרוי פון דעם דאָזיגן משומד) וועלכע איז פאַרבליבן אַן אָרעמע לעבעדיגע עגונה, האָט ערוועקט רחמנות ביי אירע באַקאַנטע, וועלכע האָבן גענומען זאָרגן פאַר איר עקזיסטענץ און מען האָט איר אויפגעשטעלט אַ קרעמל פון וועלכן זי האָט פאַרדינט און געשפּייט אויך איר, די איינציגע טאָכטער אירע. מיט דער צייט האָט זיך דער צושטאַנד פון דער עגונה פאַרבעסערט, און זי איז רייך געוואָרן. זי האָט געפירט איר שטוב ערליך און פיין, און אויף דעם זעלבן וועג האָט זי געהאָדעוועט די טאָכטער. ווען זי איז עלטער געוואָרן האָט זי איר חתונה געמאַכט מיט גאָר אַ פיינעם יונגערמאַן, אַ למדן און אַ בעל מדות, זיי האָבן זיך באַזעצט אין דייטשלאַנד און געפירט זייער הויז אויף ד'עם גרונד פון תורה און יראה.

די גאַנצע צייט האָט זי, די איינציגע טאָכטער, זיך אָנגעשטרענגט אַרויסצוקלאַפּן פון איר געדאַנק דעם אָנדענק פון איר פאָטער, דער משומד און צורר ישראל, ווייל טאָמער זי האָט זיך אַמאָל דערמאָנט אין אים פלעגט עס איר זייער ווייטאָן און שטעכן אין האַרץ. ווי ערשטוינט איז זי, די טאָכטער, געוואָרן ווען אין אַ טאָג באַקומט זי פּלוצלונג אַ בריוו, אויף וועלכן עס איז געווען אָנגעשריבן דער נאָמען און אַדרעס פון איר פאָטער דער משומד. זי האָט זיך אָנגעשטרענגט מיט אַלע כוחות איינצוהאַלטן אין זיך דעם עקל וואָס זי האָט געפילט אין אירע אַלע גלידער, און זי האָט גענומען איבערלייענען דעם בריוו. אינעם בריוו איז געווען געשריבן ווי פאָלגנד: טייערע טאָכטער! איך

ווייס גאַנץ גוט מיין נידעריגע לאַגע און מיין ווערד אין דיינע אויגן ווי אויך אין די אויגן פון גאַנצן אידישן פאָלק. איך ווייס ליידער אויך מיינע שרעקליכע זינד וואָס איך האָב געזינדיגט קעגן השם יתברך, זיין תורה און פאָלק אין מיינע אַלע לעבנס יאָרן. וויסן זאָלסטו אָבער טאַכטער! אַז ענדליך, נאָך דעם וואָס איך האָב געזונקען אין דעם טיפן אָפּגרונד פון דער טומאה, האָט זיך אין מיר ערוועקט דער אידישער פונק און מיר געגומען דריקן, דאָס חרטה געוויסן עסט מיך אויף, דריקט מיר ביז גאָר, און לאָזט מיר נישט צורוה. מיינע גוטע פריינד, די מסיתים און מדיחים, די מיסיאָנערן, וועלכע האָבן מיר צוגעברענגט צום דאָזיגן נידעריגן צושטאַנד און ביי וועלכן איך בין געווען אַ נוציגע ווערק צו באַרעדן און באַשמוצן דאָס אידישע פאָלק, זיין תורה און באַשעפער, זיי האָבן מיר דערנענטערט נאָר דאַן ווען איך זיי האָבן מיר באַדאַרפט. ווען זיי האָבן באַמערקט אַז איך בין שוין נישט דער זעלבער עוכר ישראל, אַז דער אידישער פונק האָט זיך אין מיר צעפלאַקערט, האָבן זיי מיר גענומען רודפן מיט די גרעסטע רדיפות ביז זיי האָבן מיר ענדליך פאַרטריבן פון זיי. יעצט בין איך אַלט און קראַנק, אַ צעבראָכענער שערבל אין גייסט און קערפּער, פאַרלאָזט און פאַרשליידערט, איך האָב נישט קיינעם צו וועמען איך זאָל מיך ווענדן צו הילף, איך האָב נישט קיין אָרט וואו דעם קאָפּ צושפּאַרן, בעט איך דיר, טאָכטער מיינס: האָב רחמנות אויף דיין אַלטן פאַרלאָזענעם טאַטן! העלף מיר אַרויס אין מיין שרעקליכן נויט. איך פאַרלאַנג פון דיר נישט מער ווי אַ קלייניקייט, איך זאָל געפינען ביי דיר אין הויז אַ שטיקל ווינקל אָנצושפּאַרן מיין קאָפּ און אויסלעבן מיינע יאָרן וואָס השם יתברך האָט מיר נאָך געשאָנקען.

דער דאָזיגער בריוו האָט מיר זייער צעטומלט, און נאָך דעם וואָס איך האָב וועגן דעם איבערגערעדט מיט מיין מאַן, האָבן מיר באַשלאָסן אים צו שרייבן דעם פאָלגענדער ענטפער: מיר זענען גרייט אים אויפנעמען ביי אונז, מיטן באַדינג, אַז ער זאָל זיך

צוריק אָנטאָן מיט אידישע קליידער און באַקומען אַ אידישע צורה. אויך ווילן מיר אַז די גאַנצע צייט וואָס ער וועט זיך ביי אונז אויפהאַלטן זאָל ער מיט קיינעם קיין פאַרקער נישט האָבן, כדי ער זאָל זיך נישט אַרויסכאַפּן נישט ווילנדיג וועגן זיין פאַרגאַנגענהייט און אונז פאַרשאַפן גרויס שאַנדע.

דער אַלטער האָט אויסגעפירט אַלס וואָס זיי האָבן ביי אים געבעטן, און מיט אַ האַרץ פול מיט חרטה - און טרערן וועלכע שטיקן אים דאָס האַלז - איז ער ענדליך אָנגעקומען צו די טאָכטער אין הויז. ווי נאָר ער האָט געעפנט די טיר, האָט ער אויסגעבראָכן אין אַ יאָמערליכן געוויין, טייכן טרערן האָבן זיך געגאָסן פון זיינע אויגן ביז ער איז אַנידערגעפאַלן אין חלשות. די הויז מענטשן האָבן אים אויפגעמינטערט און אַריינגעפירט אין זיין צימער. דער אַלטער איז געלעגן איינזאַם אויף זיין בעטל, עס האָט אים געשווינדלט דער קאָפּ, דאָס האַרץ האָט אים שרעקליך געדריקט, און פון די אויגן האָט נישט אויפגעהערט צו פליסן טרערן, ער האָט עפּעס געהאַט ווי אַ פאָרגעפיל אַז דערמיט וואַשט ער אָפּ זיינע פיל שרעקליכע זינד וואָס ער איז באַגאַנגען אין זיין לעבן.

דער אַלטער איז איינגעדאַרט געוואָרן פון טאָג צו טאָג, זיינע זינד וואָס ער איז באַגאַנגען האָבן אים אויפגעפרעסן און ער האָט זיך נישט געפונען קיין אָרט, ער האָט זיך געשעמט צו קוקן די טאָכטער מיטן איידעם אין פנים, פון אינדערפרי ביז ביינאַכט איז ער געזעסן ביים פענסטער און זיך צוגעקוקט צו די טשוויטשענדע פייגעלעך, און די פייגעלעך, ווי נאָר זיי פלעגן אויף אים אַ בליק טאָן האָט זיי אָנגעכאַפּט אַ ציטער און זיי זענען זיך באַלד צעפלויגן, ווי זיי וואָלטן געוואוסט זיין שרעקליכע פאַרגאַנגענהייט.

פון מאָל צו מאָל פלעגט ער זיך נעמען אַרומדרייען איבערן צימער און זיינע ליפּן פלעגן שעפּטשען מיט גרויס ציטערניש די

ווערטער ״ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון״. עס פלעגט אים נעמען ציטערט דער גאַנצער קערפּער, ער איז באַדעקט געוואָרן מיט שווייס און זיין גאַנצער לעבנס-געשיכטע פלעגט זיך דאַן באַווייזן פאַר אים, דאַן פלעגט ער אָנהויבן ביטער וויינען און יאָמערן מיט שרעקליכע קולות ביז ער פלעגט אַנידערפאַלן אָן כוחות אויף זיין בעט, און אַריינשטופן די קאָפּ אין קישן, שעמענדיג זיך צו קוקן אויף די ווענט און אויף אַלץ וואָס געפינען זיך אין צימער.

איין טאָג, געווען איז עס אין חודש אלול, האָט דער אַלטער אַריינגערופן צו זיך די טאָכטער און דעם איידעם - דערשפירנדיק אַז זיין סוף דערנענטערט זיך, און קיין סך איז אים שוין נישט געבליבן צו לעבן - און מיט אַ שוואַכע שטימע האָט ער זיי געזאָגט: טייערע קינדער, איך וויל אייך איבערגעבן אַ צוואות ״שכיב מרע״, דורך וועלכן איך וויל אויך האָפן אַז מיט די שווערע משא פון מיינע שרעקליכע זינד וועל איך נאָך אפשר געפינען פאַר מיר אַ מליץ יושר אויף דער וועלט, נאָך דעם וואָס איר וועט איבער דערציילן מיין גאַנצע לעבנס-געשיכטע פאַר איינעם פון די גדולי און צדיקי הדור. וויסן זאָלט איר, מיינע טייערע, אַז אונזער פאַמיליע שטאַמט פון דער שטאָט אַלטונא, אין די יונגע יאָרן פון מיין פאָטער איז דעמאָלס געווען רב אין אַלטונא דער באַוואוסטער גאון און צדיק רבי יהונתן אייבשיץ זצ״ל, באַקאַנט אויף דער וועלט אַלס ר׳ יונתן פּרעגער. עס איז אויך באַקאַנט אַז דער גאון רבי יעקב עמדין זצ״ל האָט אויפגערודערט די וועלט אין זיין גרויס קנאות, וואַרפנדיג אַ פאַרדאַכט אויף ר׳ יונתן אַז ער האט אַ פאַרקער מיט די שבתי צבי׳ניקערס שר״י.

דער גאון רבי יעקב עמדין האָט געהאַט ביי זיך אין שטוב אַ באַזונדער מנין, ווייל די פרנסים פון דער שטאָט אַלטונא האָבן אים נישט געלאָזט דאַוונען אין דער גרויסער שול וואו עס האָט געדאַוונט דער רב פון שטאָט, כדי עס זאָל נישט קומען צו קיין קריגעריי. ביי דעם מנין פון ר׳ יעקב עמדין, פלעגן זיך צונויפקלייבן

אויך אַזעלכע אידן וועלכע האָבן געהאַט אַ פאַרדרוס אויפן רב און געהאַט די געלעגנהייט אויסצונוצן די מחלוקת פון רבי יעקב עמדין אויפן רב פאַר זייער פערזענליכן נוצן. צווישן די מתפללים פון דעם מנין איז געוועזן אויך מיין פאָטער, און וויבאַלד ער האָט פאַרמאָגט אַן אויסגעצייכנטן טאַלאַנט אין שרייבעריי, האָט ער פיל מיטגעהאָלפן אין דער מחלוקת, פאַרפאַסנדיג ביכלעך מיט קונטרסים וועלכע האָבן געלעסטערט און פאַרשעמט דעם רב, און עס איז געווען ווי אויל אויפן פייער.

איינמאָל האָט מיין פאָטער פאַרפאַסט אַ נייעם קונטרס וועלכן ער האָט אַ נאָמען געגעבן ״עקיצת עקרב״, דעם טאָג וואָס דער דאָזיגער קונטרס איז געענדיגט געוואָרן איז געווען פונקט דעם טאָג וואָס מיין ברית איז פאָרגעקומען. אַלע מתפללים פון דעם מנין האָבן געוואונטשן מיין פאָטער אַ ״טאָפּעלטן מזל טוב״, צולייגנדיג, אַז זיי זעען אין דעם אַ גוטן סימן וואָס דער טאָג פון מיין ברית איז אויסגעפאַלן פונקט אין דעם זעלבן טאָג וואָס דער דאָזיגער קונטרס איז פערטיג געוואָרן, אויך דער גאון רבי יעקב עמדין האָט אויפגעהויבן זיינע הענט און אויסגערופן: איך ווינטש אַ מזל טוב פאַר אונזער מחבר, דער דרייסטער קעמפער, איך בעט השי״ת אַז אין דעם זכות זאָל דאָס קינד אויפוואַקסן און זיין פונקט פאַרקערט ווי דער מענטש (ר׳ יונתן אייבשיץ) קעגן וועמען דער דאָזיגער קונטרס איז געצילט, און זיינע עלטערן וועלן זיך מיט אים גרויסן! ״אמן״ - האָט דער גאַנצער עולם אויסגעשריגן. עס איז נישט פאָרצושטעלן די גרויסע שמחה וואָס האָט געהערשט אויף דער סעודה פון דעם ברית, אַלטונא האט נאָך - זינט זי עקזיסטירט - אַזאַ פריילעכע ברית מילה סעודה נישט געזען.

ווען מען האָט שפּעטער דערציילט וועגן דעם דאָזיגן ברית צום רב, דער גאון רבי יונתן אייבשיץ זצ״ל און וועגן דער ברכה וואָס דער קינד האָט באַקומען, האָט זיין געזיכט געגומען פלאַמען, און ער האָט אויסגערופן: אמן, הלוואי!... אַ טיפער קרעכץ האָט זיך

אַרויסגעריסן פון אַלטנ׳ס האַרץ, און ער האָט דערנאָך ווייטער געזאָגט: יעצט ווייסט איר שוין, מיינע טייערע, פאַר וואָס איך בין געפאַלן אַזוי נידעריג - דאָס איז זיכער, אַז ביידע, סיי דער גאון רבי יעקב עמדין און סיי דער גאון רבי יונתן אייבשיץ, זענען געווען צדיקים קדושים וטהורים, און וויבאַלד אַז זיי האָבן מיר געבענטשט אַז איך זאָל אויסוואַקסן פאַרקערט ווי דער צדיק ר׳ יונתן, איז עס פּינקטלעך מקויים געוואָרן, עס האָט מיר געצוואונגען ווי מיר אַ העכערער קראַפט איך זאָל זינקען אין שאול תחתית אַריין. און כאָטש איך טראַכט גאָרנישט אַז דאָס וועט מיר פּטר׳ן פון אָפּגעבן אַ דין-וחשבון אויף מיינע זינד און באַקומען דעם געהעריגן שטראָף, דאָך בין איך זיכער אַז עפּעס אַ פאַרלייכטערונג וועט עס מיר ברענגען, וואָס די דאָזיגע ברכה איז ביי מיר פאַרקערפּערט געוואָרן פאַר אַ קללה, און פאַרפינסטערט דאָס לעבן אויף דער וועלט און יענער וועלט.

אויב דו ווערסט דאָס אַלעס דערציילן פאַר איינעם פון די צדיקי הדור, און ער וועט עס דערהערן און מתפלל זיין פאַר מיין זינדיגע נשמה, האָף איך, אַז נאָך דעם וואָס מיין פאַרשטויסענע נשמה וועט באַקומען די אַלע שטראָפן (וואָס איר קומט ווירקליך, לויט מיינע שענדליכע און נידריגע מעשים), וועט זי סוף כל סוף האָבן אַ תיקון, און צוקומען צו איר מקום מנוחה, ווי דער אויבערשטער האָט צוגעזאָגט פאַר די פושעי ישראל, אַז אויך זיי זאָלן נישט אינגאַנצן פאַרשטויסן ווערן - ״לבל ידח ממנו נדח״.

ווען דער אַלטער האָט געענדיגט זיינע רייד, איז ער אַנידערגעפאַלן אויפ׳ן בעט אָן כוחות, און אַזוי געלעגן אַ שטיקל צייט. פּלוצלונג האָט ער זיך געגעבן אַ הויב אויף, און זיינע אויגן האָבן געקוקט שרעקליך אַרום זיך, ווי איינער זוכט זיך צו אָנהאַלטן אין אַ רעטונגס ברעט, ער האָט גענומען מורא׳דיג שרייען און ברומען: געוואַלד! געוואַלד! ״וואָס איז דיר, פאָטער״ - זענען די טאָכטער מיטן איידעם צוגעלאָפן צום אַלטן, דערשראָקענע. ״אוי לי מיום הדין! אוי

לי מיום התוכחה!״ - האָט דער אַלטער געשריגן פון טיפן האַרצן. פלוצלונג איז ער בלאַס געוואָרן, דער אָטעם איז אים געוואָרן שווער, דער קאָפּ איז אים צוריק געפאַלן אויף אונטן, און מיט אַ געשריי ״שמע ישראל״ האָט ער אויסגעהויכט זיין נשמה. דער האַראָדנער רב, דער גאון ר׳ בנימין דיסקין זצ״ל, האָט אויסגעהערט די דאָזיגע העכסט אינטערעסאַנטע געשיכטע מיט גרויס שפּאַנונג. ער האָט צוגעזאָגט די פרוי אַז ער וועט טאָן אַלעס וואָס נאָר מעגליך פאַר׳ן תיקון פון איר פאָטער׳ס אומגליקליכע נשמה. די פרוי האָט זיך געזעגנט פונעם רב און אים זייער געדאַנקט און געבענטשט דערפאַר.

די דיינים וועלכע זענען געזעסן ביים רב אין פאָדער צימער, האָבן זיך זייער געוואונדערט אויפן רב, וואָס זיין צייט איז אַזוי טייער, יעדע מינוט זיינע איז ווערד אַ פאַרמעגן, און דאָ זיצט ער און הערט אויס אַזאַ לאַנגע געשיכטע פון אַ פרעמדע פרוי? ווען די פרוי האָט פאַרלאָזט דעם צימער, איז דער רב אַרויס צו די דיינים און זיי געזאָגט: געוויס וואונדערט איר זיך וואָס איך האָב אויסגעהערט אַ פרוי, באַזונדער אַזאַ לאַנגע צייט, אָבער די דאָזיגע געשיכטע איז אַ מורא׳דיגער מוסר השכל, ווי ווייט מען דאַרף זיין געוואָרנט זיך צו היטן פון מחלוקת און זיך דערווייטערן פון יעדן זאַך וואָס קען צוברענגען צו אַ ״עלבון התורה״ חס-ושלום.

נאָך דעם וואָס ער האָט איבער דערציילט פאַר די דיינים די גאַנצע געשיכטע האָט ער אויסגעפירט: אָט זעען מיר מיט אונזערע אויגן דעם ביטערן סוף פון דעם וואָס האָט זיך אויסגעצייכנט צו פאַרפאַסן פאַמפלעטן און קונטרסים דורך וועלכן ע׳ס איז געוועזן אַ זלזול התורה און אַ זלזול תלמידי חכמים, כאָטש ער האָט געוויס אויך געהאַט אַ מחשבה ״לשם שמים״, עס איז אָבער אַ שפּיל מיט פייער, ווער עס רירט זיך צו, ווערט אָפּגעבריט. וואויל איז צו דעם וואָס טרייסלט זיך אָפּ און נעמט נישט קיין אַנטייל אין קיין שום מחלוקת,

ער היט זיך עס זאָל חס-ושלום נישט צוקומען צו קיין זלזול אין תלמידי-חכמים - אשרי לו ואשרי חלקו !